

Sammanfattning

Tema A 2:3

Individualisering, utvärdering och utveckling av anhörigstöd är det tema som vi skall arbeta med i de olika nätverken. Socialdepartementet skriver i promemorian om det nya lagförslaget (Ds 2008:18, sid. 33) att forskning och praktiska erfarenheter visar att "stöd till anhöriga måste kännetecknas av individualisering, flexibilitet och kvalitet".

Att diskutera:

1. Vad vill ni uppnå med, vad är syftet med att utveckla ett individualiserat anhörigstöd i Er kommun? Vad är det ni vill uppnå för den enskilde anhörige? Vilka slags behov/situationer kan det vara fråga om? Ge exempel.
2. Vad kan/vill ni utveckla i er kommun för att stödet ska bli mer individuellt anpassat?
3. Vilka exempel finns hos er på ett individuellt stöd? Finns det former av stöd där de individuella behoven är mindre framträdande?
4. Kan en stödplan bidra till att fånga upp de individuella behoven? I så fall hur?

Bakgrund

Under hösten har det i tio kommuner runt om i landet bildats lokala nätverk, och det är dessa 10 kommuner som utgör vårt "lärande nätverk". Kommunerna är Malmö, Halmstad, Hylte, Mark, Bollebygd, Alingsås, Tjörn, Växjö, Lidingö samt Uppsala.

Syftet med nätverket är bl.a. att samla in kunskap och att sprida kunskap.

Målet är att kunna formulera riktlinjer och göra ett material som kan användas i utbildning kring anhörigstöd.

Denna sammanställning bygger på de svar som sännts in från respektive nätverk och är den andra sammanställningen av tre på vårt inledande tema.

Synpunkter på frågorna kommer att tas upp under avsnitt reflektioner.

Fråga 1

- Vad vill ni uppnå med, vad är syftet med att utveckla ett individualiserat anhörigstöd i Er kommun? Vad är det ni vill uppnå för den enskilde anhörige? Vilka slags behov/situationer kan det vara fråga om? Ge exempel.

Denna fråga har i flera av nätverken upplevts som väldigt vid och därmed svår att svara på. Syftet med frågan var att försöka tränga lite djupare in i frågan om individualisering. I likhet med svaren från den första diskussionsomgången är det en stor samstämdhet i svaren från nätverken.

Några exempel på svar vilket syfte man har

- *”förebygga ohälsa hos den anhörige, förbättra den anhöriges livskvalitet. Bevara och/eller förbättra relationen mellan omsorgstagaren och anhöriga samt synliggöra de anhörigas situation”*
- *”behålla både den vårdade och anhörigvårdare friska så länge som möjligt”*
- *”vårdtagaren får en fullgod hjälp och den närstående ett eget fullgott liv socialt”*
- *”att underlätta för anhörigvårdare, hjälpa dem att leva det liv de är vana vid att leva”*

I dessa svar kan man utläsa att syftet med ett individuellt anhörigstöd, är ett stöd som tar hänsyn både till den som ger hjälp och den som får hjälp.

En annan kommun uttrycker det så här

”Alla anhöriga, oavsett ålder, som hjälper och vårdar närstående över 21 år ska få ett relevant och individbaserat stöd”

Man utvecklar sitt syfte genom att tala om samordning av insatser, behovsinventering, stödet integreras i ordinarie verksamhet samt samverkan internt och externt.

Fråga 2

- Vad kan/vill ni utveckla i er kommun för att stödet ska bli mer individuellt anpassat?

Frågan hänger ihop med fråga ett så här följer svar på båda på temat exempel och utvecklingsmöjligheter.

Jag har valt att ställa samman i olika teman som diskuterats i nätverken.

Som ett fundament i individualiseringen av anhörigstödet finns det **enskilda samtalet**. I dessa samtal ges möjlighet att fånga upp alla de olika behov som anhöriga ger uttryck för. Hur dessa samtal genomförs varierar säkert, ibland finns en stödplan som samtalsunderlag.

Se vidare fråga 4.

Ett tema som varit uppe i alla nätverk har varit **avlösning** i olika former. Man har lyft fram önskemål om mer **flexibilitet** så att man som anhörig kan vara mer spontan. Som det nu är behöver man boka ett antal dagar i förväg för att vara säker att få sin avlösning. Man har också pratat om vem som utför avlösningen. I många kommuner är det personal från hemtjänsten som kommer, men några kommuner har speciell personal som sköter avlösningen. Fördelen med det sistnämnda är en bättre kontinuitet, vilket anhöriga oftast ser som en kvalitet, man vet vem som kommer. Detta gör att man som anhörig känner en större trygghet och kanske därmed använder sig av avlösningen oftare. Det som kan upplevas som en "barnvaktssituation" kan utgöra ett hinder för anhöriga.

En ide som lyfts fram är en annan form av avlösning, en anhörig uttrycker sig så här; *"Jag skulle vilja att någon kom hem som kunde vara som en vän för honom, hitta på något roligt så att det blev en meningsfull dag för honom också"*

Ett annat exempel från en annan kommun är att man försöker hitta rätt person för avlösningen.

"Vill den anhörige spela poker så får hitta någon som kan spela poker"

Ytterligare en infallsvinkel på vem som avlöser är hur man ser på att frivilliga ska stå för avlösningen. Är det lämpligt frivilliga gör det? Svaret är i de flesta fall att det inte ska vara frivilliga som gör detta. Röda korset har i vissa kommuner besöksverksamhet och som kan vara till stor hjälp för anhöriga, men detta sköts då helt av Röda Korset utan insyn eller kännedom från kommunen. Det är då viktigt att man inte marknadsför detta som avlösning, så det inte förväxlas med den avlösning som kommunen erbjuder.

Innehållet i avlösningen har också varit uppe till diskussion, vad ska den göra som avlöser? Här är det viktigt med tydlig information till personal och givetvis även till den anhörige. En del kommuner har inte avlösningen biståndsbedömd utan man tar kontakt med anhörigkonsulent el. motsvarande vilket kan förenkla för anhöriga att ta del av avlösningen.

Ett annat tema som varit uppe i flera grupper har varit hanteringen av **växelvård/korttidsplats**. Även här är det bristen på flexibilitet som kommer i dagen. En utvecklingsidé som förts fram är att man får ett beslut på ett visst antal dagar att använda under året och som man sedan kan boka på samma sätt som man bokar hotellvistelse, ett omsorgshotell.

Ytterligare synpunkter är innehållet och kvaliteten i vistelsen. Någon påtalar att det brister i möjlighet till aktivitet – det händer ingenting! Ett annat problem är att det ibland kan vara gäster som upplevs som störande, vilket kan medföra att det är svårt att motivera sin närstående att acceptera en vistelse på korttidsplats. I en grupp efterlyser man specialiserade enheter för växelvård/korttidsplats, en annan grupp påtalar vikten av att man kan få sin korttidsplats i närheten av där man bor.

Närheten till stöd kommer också fram i samtalen. Att utveckla stödet för anhöriga i samarbete med olika mötesplatser och träffpunkter, som kan göra det enklare för mig som anhörig. Här finns också utvecklingsmöjligheter i att lösa frågan om en avlösning som ger ett innehåll och som är meningsfull för båda.

Trygghetsplats har också varit uppe till diskussion. Vart vänder jag mig om det händer mig något som anhörigvårdare? Är jag inte känd i verksamheten och inte har någon hjälp

sedan tidigare så kan det bli bekymmersamt att hitta en lösning. Även detta område kan vara ett utvecklingsområde.

Tillgänglighet. Hur når vi anhöriga som fortfarande har ett förvärvsarbete och hur når de oss? Kvällar och helger är det inte så många personer inom anhörgstödet som går att nå. Förslag att det finns tydligt utsatt på hemsidan vart man kan vända sig. Vidare på temat tillgänglighet är också de synpunkter som förts fram på att det måste bli enklare att få tillgång till olika former av stöd. Möjligheter att få prova på olika former av stöd ex. dagverksamhet, rehab etc.

Kontaktmannaskap som en viktig del i stödet till anhöriga diskuterades i en grupp. Man önskar mer kontinuitet så att man lär känna sin kontaktperson, vilket underlättar för alla inblandade såväl anhörig som den som behöver hjälpen.

En speciell form av kontaktperson önskas, en form av **lots**, kallas olika i olika kommuner. Syftet är att få ner antalet kontakter samt att man vet vart man kan vända sig. Detta ger tillit och skapar förtroende att man får den hjälp och stöd man behöver. I samma andetag kan man också nämna behovet av information i olika skeden för mig som anhörig. Det är bra om det finns rutiner för hur man från ex. slutenvården kan underlätta en kontakt med lämplig företrädare i kommunen. Många anhöriga upplever det svårt att veta vem man ska ta kontakt med i olika frågor, vilket också kan bidra till att man avstår från att ta kontakt.

När man läser de redovisningar som nätverken lämnar kan man se en röd tråd, mer eller mindre uttalad. Den röda tråden är ett gott **bemötande** i alla möten med anhöriga och som skapar förtroende och en tillit i anhörgstödet. Detta anses vara grundbulten i stödet till anhöriga. Det är viktigt att man som anhörig möter personal som har en insikt och en kompetens på området. Vidare sägs också att det är viktigt att all personal har goda kunskaper bemötandet av anhöriga i boenden och i hemtjänsten.

Ytterligare en utvecklingsidé – hur kan vi utveckla stödet för manliga anhörgvårdare? Har vi för mycket kvinnliga inslag i det som erbjuds, kvinnor som möter kvinnor? Vi ser fram emot en spännande fortsättning av dessa tankar.

Fråga 3

- Vilka exempel finns hos er på ett individuellt stöd? Se även fråga 2
- Finns det former av stöd där de individuella behoven är mindre framträdande?

Det som tas upp är olika former av anhörigutbildning och allmän information med exempel på vad som erbjuds.

Till anhöriga som man inte har så mycket kontakt med kan en blomma eller erbjudande om massage vara väldigt uppskattat. Om det finns möjlighet att skapa utrymme för träning för den som får hjälpen hemma kan minska känslan av dåligt samvete för anhörgvårdaren.

Olika former av anhörigcirkel, ibland utifrån en diagnos, är uppskattat av många och kanske den enda ventilen att prata utifrån min roll som anhörig. Uppläggen varierar, ibland är det tillsammans med frivilliga, självhjälpgrupper förekommer. Ibland sker träffen i form av en studiecirkel.

Andra former av mer kollektiva former är s.k. må bra dagar, qigong, anhöriginternat. Kanske delta i en fest eller en resa.

Fråga 4

- Kan en stödplan bidra till att fånga upp de individuella behoven? I så fall hur?

På denna fråga har diskussionerna varierat, några började i den änden och andra hann inte till den frågan. Tidigare har exempel på lokalt använda stödplaner från Mark, Hylte och Halmstads kommun delats ut i nätverket. I en del fall har deltagarna i det lokala nätverket fått ta del av detta.

I de tre kommuner som redan nu använder stödplan har positiva erfarenheter, tankar finns på att göra om dem lite grand.

En åsikt är – *”det är en självklarhet att använda en stödplan som utformas i samverkan mellan närstående, vårdtagare och personal”*

Ytterligare synpunkter – *”Anhörigvårdare som så önskar kan få en egen biståndsbedömning och en individuell stödplan, där de insatser som han/hon behöver dokumenteras”*

En stödplan kan leda till att mina behov som anhörig blir synliggjorda på ett bra sätt, men en fråga som kommit upp är – vad innebär underskriften av en stödplan? Är det ett avtal, kontrakt? Det behövs mer information om hur man använder en stödplan.

En anhörig gav uttryck för följande fundering

”Man är så utelämnad som anhörig när man tar kontakt om hjälp och stöd”

Min integritet som anhörig är så viktig så en dokumenterad stödplan kanske kan vara ett hinder i mötet.

I samtalen om stödplan är det ingen som redovisat någon diskussion om tveksamheter i att dokumentera stödet på individnivå, baserat på en stödplan.

Reflektion

I samband med uppföljningsmötet mellan möjliggörare och ledarna för de lokala nätverken lämnades synpunkter på de frågor som skulle diskuteras. De var för vida och för omfattande, för lika förra omgångens frågor. En grupp framförde att frågorna var mer riktade till professionen än till anhöriga. En annan synpunkt som kom fram var att det var svårt att hålla kvar frågan, det var så mycket annat som kändes angelägnare att diskutera.

Syftet med frågorna var att se om vi kunde tränga djupare in till individualiseringens kärna.

Samtliga ledare vittnar om intressanta och livliga diskussioner vilket är positivt, det händer säkert saker i varje nätverk. Alla de idéer som kommit fram kommer säkert att leda till en utveckling av innehållet i stödet till anhöriga i respektive kommun.

Ett annat positivt inslag är det samtal mellan de som leder nätverken, man är nyfiken och erbjuder andra att ta del av de erfarenheter man har.